

Många stavningar, ett ljud: svenskans knepiga sje och tje

Berättelse

När du lär dig svenska möter du snart två ljud som ofta beskrivs som riktigt svåra: sje-ljudet och tje-ljudet. Båda räknas som konsonantljud som är ovanliga i andra språk, och det är just därför som de kan vara knepiga både att uttala och att stava för den som är ny i svenskan.

Sje-ljudet hör du i början av ord som sjö, skjorta och stjärna. Det är ett mjukt, nästan blåsande ljud. Tje-ljudet hittar du i ord som kyrka, tjata och kök. Det ljudet bildas längre fram i munnen och låter därför lite ljusare och vassare. Många tycker att det är lättare att höra skillnaden mellan ljuden än att själv säga dem rätt.

Det som gör sje-ljudet särskilt klurigt är att det kan stavas på väldigt många sätt. Enligt Institutet för språk och folkminnen (Isof) finns det ungefär ett tjugotal olika stavningar, beroende på hur man räknar. I äldre svenska ord skrivs ljudet bland annat sj (sjö), sk (skön), skj (skjorta) och stj (stjärna). I lånord från andra språk dyker andra stavningar upp, till exempel sch (schimpans, dusch), ch (chef), ti (station) och ssi (mission). Det sägs ibland att det skulle finnas så många som 65 sätt att stava sje-ljudet. Den siffran kommer från radioprogrammet Språket i P1, som räknade med både vanliga och väldigt ovanliga stavningar. Isof anger den försiktigare summan ett tjugotal.

Tje-ljudet följer lite tydligare regler, men har också undantag. Oftast skrivs det helt enkelt tj, som i tjugo, tjock och tje. Det skrivs också k framför en mjuk (främre) vokal, alltså e, i, y, ä eller ö, som i kök. Just bokstaven k är värd att lägga märke till för den som är ny i svenskan: framför a, o, u och å låter k hårt (kan, ko, kul, kål), men framför e, i, y, ä och ö uttalas samma bokstav som ett tje-ljud (kex, kök). I några ord stavas ljudet i stället kj (kjol) eller ch (chili, chips). Eftersom samma bokstäver kan uttalas olika, måste man ofta lära sig de här orden ett och ett.

Uttalet av sje-ljudet kan dessutom låta olika i olika delar av landet. I många delar av södra Sverige hörs ofta en bakre, mörkare variant, medan en främre, ljusare variant är vanlig i norra Sverige och i Finland. I mellersta Sverige används båda. Men det här är en förenkling: i verkligheten finns det stor variation mellan olika personer och platser. Det viktiga för dig som lär dig svenska är att du inte behöver vara perfekt. Att öva, lyssna mycket och våga säga orden högt är det som hjälper bäst.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
konsonant	ett språkljud som inte är en vokal, t.ex. s, k, t
uttala	säga ett ljud eller ett ord högt
knepig	lite svår; något man måste tänka på
bildas	här: skapas; hur ljudet görs i munnen

ORD	FÖRKLARING
skillnad	när två saker inte är lika
stavning	sättet att skriva ett ord med bokstäver
lånord	ett ord som kommer från ett annat språk
vokal	bokstäverna a, e, i, o, u, y, å, ä, ö
undantag	ett fall som inte följer den vanliga regeln
förenkling	en enklare bild som inte tar med alla detaljer
variation	att något kan vara olika på olika sätt

Läsförståelsefrågor

- Varför beskrivs sje- och tje-ljudet som svåra för den som lär sig svenska?
  - För att de är ovanliga i andra språk.
  - För att de bara används av barn.
  - För att de är förbjudna i skrift.
- Vad är speciellt med tje-ljudet jämfört med sje-ljudet?
  - Det bildas längre fram i munnen och låter ljusare.
  - Det kan aldrig stavas på något sätt.
  - Det finns bara i lånord.
- Hur många sätt att stava sje-ljudet anger Isof?
  - Exakt 65.
  - Ungefär ett tjugotal, beroende på hur man räknar.
  - Bara ett enda sätt.
- Vad säger texten om siffran 65?
  - Att den är helt säker och kommer från Isof.
  - Att den kommer från radioprogrammet Språket i P1 och räknar in även ovanliga stavningar.
  - Att ingen någonsin har sagt den.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  - Sje-ljudet kan stavas på många olika sätt.
  - Tje-ljudet stavas oftast k framför a, o, u och å.
  - Uttalet av sje-ljudet kan låta olika i olika delar av landet.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  - I många delar av södra Sverige hörs ofta en mörkare variant av sje-ljudet.
  - Man måste uttala sje-ljudet helt perfekt för att kunna prata svenska.
  - Ordet "kjol" stavas med kj.
- Texten säger att man "ofta måste lära sig orden ett och ett". Förklara med egna ord varför det är så.
- Varför skriver texten "det sägs ibland" och "det här är en förenkling"? Vad vill texten visa med sådana ord?

Diskussionsfrågor

- Finns det ett svenskt ljud som är extra svårt för dig? Och finns det ljud i ditt språk som är svåra för andra?

- Texten säger att man inte behöver vara perfekt. Håller du med? Hur mycket spelar uttalet roll för att man ska bli förstådd?
- Varför tror du att en siffra som “65 sätt att stava sje-ljudet” sprids lättare än den försiktigare siffran “ett tjugotal”?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv hur du brukar göra när du övar på svår svensk stavning eller svåra ljud. Vad fungerar bäst för dig?